

стабільності та адаптивності правового регулювання. Зміцнення інституційної стійкості правової системи є необхідною умовою успішного розвитку України як правової держави, здатної ефективно реагувати на сучасні виклики та забезпечувати високий рівень захисту прав і свобод людини.

Література:

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. Львів : Край, 2012. 320 с.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV.
3. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: академічний курс. Київ : Юридична думка, 2014. 592 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
5. Скаун О. Ф. Теорія права і держави. Харків : Консум, 2011. 656 с.
6. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-632-7-18>

ІНСТИТУЦІЙНА СТІЙКІСТЬ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ: ПОВЕДІНКОВИЙ ВИМІР ТА ДОВІРА ЯК ЧИННИК НОРМАТИВНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Полонка І. А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри фундаментальних юридичних дисциплін,
Буковинський університет
м. Чернівці, Україна*

У періоди масштабних суспільних змін правова система неминуче функціонує в умовах активного оновлення законодавства. Інтенсивне нормотворення, розширення дискреційних повноважень органів публічної влади та відступи від усталених процедур ускладнюють забезпечення правової визначеності. За таких обставин стабільність регулювання означає не застиглість норм, а здатність зберігати послідовність і прогнозованість їх застосування.

Виникає питання: якщо нормативна база перебуває у стані безперервної адаптації, що забезпечує цілісність правового порядку? Відповідь не зводиться лише до характеристик тексту норм. У кризових режимах вирішального значення набуває спосіб функціонування інституцій та характер їх правової поведінки. Послідовність судової практики, самостримування публічної влади, дотримання принципу пропорційності й відмова від довільного розширення повноважень формують практичний вимір конституційного порядку.

Інституційну стійкість доцільно розглядати як результат повторених моделей правомірної поведінки, що формують і підтримують довіру до правопорядку. Довіра в цьому контексті виступає інституційною, а не суто психологічною категорією. Вона зменшує потребу в надмірному примусі, сприяє добровільній реалізації норм і стабілізує очікування учасників правових відносин.

Конституційний порядок існує не лише як нормативна конструкція, а як сукупність практик його відтворення через інституційну діяльність. За умов інтенсивних змін саме сталість поведінкових орієнтирів здатна виконувати стабілізаційну функцію, підтримуючи узгодженість правового середовища.

Поведінковий підхід дозволяє переосмислити співвідношення між нормою та її реалізацією. Традиційно стабільність пов'язується з узгодженістю законодавства та ефективністю механізмів конституційного контролю. Водночас кризові обставини демонструють, що навіть формально впорядкована нормативна система може втрачати передбачуваність у разі непослідовного правозастосування або довільного тлумачення повноважень.

Стійкість правової системи залежить не лише від нормативної структури, а й від повторюваності поведінкових моделей суб'єктів публічної влади. Коли правові позиції судів залишаються послідовними, адміністративні рішення ґрунтуються на сталих критеріях, а дискреція реалізується в межах зрозумілих стандартів, формується простір стабільних правових очікувань. Вирішальним чинником цілісності правопорядку є не обсяг нормативного масиву, а сталість стандартів правозастосування.

Довіра виступає інтегруючим елементом цієї системи. Вона виникає як раціональне очікування того, що інституції діятимуть послідовно, пропорційно та в межах компетенції. За таких умов норма набуває реальної регулятивної ефективності, а добровільне дотримання правових приписів стає типовою моделлю поведінки. Зниження довіри, навпаки, посилює конфліктність і потребу в додаткових примусових механізмах.

Практичний вимір інституційної стійкості найбільш виразно проявляється у сфері судочинства. Суд формує стандарти тлумачення норм, окреслює межі дискреції публічної влади та конкретизує зміст принципу правової визначеності. У період нормативної інтенсивності судова практика виконує стабілізуючу роль, забезпечуючи єдність підходів і прогнозованість правових наслідків.

У практиці Європейського суду з прав людини принцип правової визначеності пов'язується з обов'язком держави гарантувати реальне виконання остаточних судових рішень. У справі *Hornsby v. Greece* [1] Суд наголосив, що право на суд було б ілюзорним без забезпечення виконання рішення. У рішенні *Burdov v. Russia* [2] зазначено, що систематичне невиконання судових актів підбиває довіру до правосуддя та суперечить принципу верховенства права. Для України ця проблема була визнана системною у справі *Ivanov v. Ukraine* [3], у якій Суд застосував пілотну процедуру щодо усунення структурного характеру невиконання судових рішень. У рішенні Великої палати у справі *Burmych and Others v. Ukraine* [4] численні аналогічні заяви були передані на стадію виконання зазначеного пілотного рішення під наглядом Комітету міністрів Ради Європи. Йдеться вже не про окремі порушення, а про показник інституційної спроможності держави забезпечувати ефективність правового захисту.

На національному рівні Верховний Суд послідовно підкреслює обов'язковість судових рішень як складову принципу верховенства права. Зміна раніше сформованої правової позиції допускається лише за умови належного й переконливого мотивування та здійснюється у порядку, визначеному процесуальним законом. Такий підхід забезпечує передбачуваність правозастосування і рівність учасників процесу, водночас дозволяючи еволюцію судової практики відповідно до змін у правовому середовищі.

Судові стандарти безпосередньо впливають на поведінкові моделі інституцій. Сталість правових позицій формує визначений орієнтир правозастосування, у межах якого діяльність органів влади набуває ознак передбачуваності. Узгодженість між конституційними цінностями та практикою їх реалізації підтримує внутрішню цілісність правової системи навіть за умов активних законодавчих трансформацій.

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що інституційна стійкість правової системи у періоди інтенсивних суспільних трансформацій визначається не лише характеристиками нормативного масиву, а передусім сталістю інституційної поведінки суб'єктів публічної влади.

На відміну від традиційного нормативного підходу, який пов'язує стабільність правопорядку переважно з узгодженістю законодавства, поведінковий підхід дозволяє розглядати її як результат послідовного відтворення стандартів правозастосування, що формують передбачуваність юридичних наслідків і підтримують сталі правові очікування.

У цьому контексті довіра виступає системоутворюючим елементом правового порядку, оскільки забезпечує добровільне дотримання правових приписів і зменшує залежність функціонування правової системи від примусових механізмів. Таким чином, інституційна стійкість правового порядку формується у взаємодії нормативних приписів та практики їх реалізації, а її ключовою передумовою є сталість інституційних стандартів реалізації права, підтримана судовою практикою та інституційною відповідальністю публічної влади.

Література:

1. Case of *Hornsby v. Greece*, no. 18357/91, judgment of 19 March 1997. European Court of Human Rights. HUDOC database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 04.03.2026).

2. Case of *Burdov v. Russia*, no. 59498/00, judgment of 7 May 2002. European Court of Human Rights. HUDOC database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 04.03.2026).

3. Case of *Ivanov v. Ukraine*, no. 40450/04, judgment of 15 October 2009. European Court of Human Rights. HUDOC database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 04.03.2026).

4. Case of *Burmych and Others v. Ukraine* [GC], nos. 46852/13 et al., judgment of 12 October 2017. European Court of Human Rights. HUDOC database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 04.03.2026).